

Tulevaisuuden asumispolun siirtymät tilapäisessä asumispalvelussa majoittuvien asunnottomien kerronnassa

JENNA SYRJÄLÄ

Asumispalveluilla on tärkeä merkitys erityisesti pitkään asunnottomana eläneiden ihmisten asunnottomuustilanteen ratkaisemissa. Artikkelissa tarkastellaan tilapäisessä asumispalvelussa majoittuvien asunnottomien tulevaisuuden asumiselle antamia merkityksiä. Tulosten mukaan palvelujärjestelmä ja siinä toimivat ammattilaiset voivat omaan asuntoon siirtymisen tukemisen lisäksi luoda esteitä ja rajoitteita tulevaisuuden asumispolun siirtymien toteutumiselle.

.....
English summary at the end of the article

Johdanto

Oman asumispaikan puuttumisen vuoksi pitkään asunnottomana eläneet ihmiset nähdään yhtenä yhteiskunnan haavoittuvaisimmista ihmisryhmistä. Tämän vuoksi asunnottomuuden ratkaisukeinoihin oman asunnon saamisen mahdollistamiseksi tulee kiinnittää erityistä huomiota. (Esim. Saari 2015, 16–22.) Tilastoinnissa asunnottomiksi määritellään henkilöt, jotka asunnon puuttumisen vuoksi majoittuvat asuntolatyyppisessä majoituksessa, laitoksissa, väliaikaisesti tuttavien luona tai yöpyvät ulkosalla. Asunnottomuustilaston mukaan vuonna 2020 Suomessa oli 4 341 yksin elävää asunnotonta henkilöä ja 201 asunnotonta perhettä. Pitkäaikaisasunnottomia oli 1 054. (ARA 2021.) Asunnottomuuden ratkaisukeinojen tutkiminen on ajankohtaista. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmassa on mainittu tavoit-

teeksi asunnottomuuden poistaminen kahden vaalikauden aikana vuoteen 2027 mennessä (Valtioneuvosto 2019). Asunnottomien omien näkemysten esille tuominen on tärkeätä palveluiden kehittämiseksi vastaamaan paremmin asunnottomien toiveita ja tuen tarpeita.

Erityisesti pitkään asunnottomana eläneille ihmisille asumispalveluilla on tärkeä merkitys asunnottomuustilanteen ratkaisemisessa. Asumispalvelussa majoittuvilla ihmisillä asunnottomuuteen yhdistyy usein muita tuen tarpeita ja elämänhallinnan haasteita, muun muassa päihde- ja mielenterveyden ongelmia. (Kostiainen 2015; Stenius-Ayoade 2019.) Asumispalveluja järjestetään tilapäisenä asumisena tai tuki- ja palveluasumisena. Tilapäisen asumispalvelun järjestäminen asunnottomille henkilöille on sosiaalihuoltolain (1301/2014, 21 §) mukainen lyhytaikaisen majoittumiseen tarkoitettu asumispalvelu. Tilapäisen asumisen jälkeen tavoitteena on ihmisen siirtyminen kohti pysyvämpää asumisratkaisua. Suurin osa palvelussa majoittuvista asunnottomista ohjautuu tilapäisen asumisen jälkeen erilaisiin tuki- ja palveluasumisen yksiköihin asumiseen yhdistyvien tuen tarpeiden vuoksi (Stenius-Ayoa-

---

Artikkeli on kirjoitettu osana Suomen Akatemian rahoittamaa tutkimushanketta "Kodeissa tapahtuvien palvelukohtaamisten maantiede hyvinvointipalvelujen marginaaleissa Suomessa ja Ruotsissa" (2017–2022).

de 2019). Tuetun asumisen tavoitteena on tarjota asunnottomalle pidempikestoinen asumisratkaisu. Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 21 §) lisäksi asumista määrittää huoneenvuokralaki. (Esim. Fredriksson & Kaakinen 2018.)

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan tilapäisessä asumispalvelussa majoittuvien asunnottomien suhtautumista tulevaisuuden asumiseen David Claphamin (2003; 2005) kehittämän asumispolun (*housing pathway*) viitekehystä. Asumispolun viitekehystä soveltavassa tutkimuksessa tarkastellaan yksilöiden tai kotitalouden asumiselle antamia merkityksiä ja asenteita. Tutkimuksessa huomioidaan yksilön kokemuksen lisäksi yhteiskunnan rakenteiden ja diskurssien vaikutus asumispaikan siirtymistä neuvottelemiselle. (Mt.) Asumispolun viitekehystä on aikaisemmin sovellettu suomalaisessa asunnottomuustutkimuksessa esimerkiksi erittelemällä erilaisia asunnottomuuspolkuja asunnottomuuden keston mukaan (Kostiainen 2015) sekä tutkimalla entisten pitkäaikaisasunnottomien asumiseen liittyville valinnoille antamia merkityksiä (Nousiainen 2016). Tilapäisessä asumispalvelussa majoittuvien asunnottomien asumispaikan siirtymille antamia merkityksiä ei ole aikaisemmin tutkittu. Tutkimus paikkaa tätä aukkoa suomalaisen asunnottomuustutkimuksen kentällä. Tilapäisessä asumispalvelussa majoittuvien asunnottomien kokemusten tutkiminen on tärkeää, jotta saadaan paikannettua omaan asuntoon siirtymistä tukevia tekijöitä ja palvelujärjestelmän aukkokohtia asunnottomien näkökulmasta.

Tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille tilapäisessä asumispalvelussa majoittuvien asunnottomien tulevaisuuden asumiselle antamia merkityksiä. Lisäksi tavoitteena on tuoda esille tulevaisuuden asumispolun siirtymiin kytkeytyviä palvelujärjestelmän rakenteellisia tekijöitä ja rajoitteita asunnottoman näkökulmasta. Asunnottoman oman kokemuksen ja tilanteen sekä palveluiden rakenteellisten reunaehtojen välistä suhdetta tarkastellaan tässä tutkimuksessa ajallisen ristiriidan käsitteen avulla (kts. Juhila 2018, 94–104). Tärkeimmät tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1) Millaisina tulevaisuuden asumispolun siirtymät jäsentyvät asunnottomien kerronnassa?
- 2) Miten ajalliset ristiriidat tai jännitteet ilmenevät tulevaisuuden asumispolun siirtymiä kuvaavissa tarinoissa?

Tutkimuksen käsitteelliset lähtökohdat: asumispolun siirtymät ja siirtymien ajalliset ristiriidat

Asumispolun (*housing pathway*) viitekehys on kehitetty analyttiseksi lähestymistavaksi asumisen saamien merkitysten tutkimiseen. Asumiseen liittyvien valintojen ymmärretään rakentuvan vuorovaikutuksessa muiden toimijoiden sekä yhteiskunnan rakenteellisten tekijöiden kanssa. Myös ihmisen toimijuuden ja asumiseen liittyvien valintojen rajoitteiden ymmärretään vaikuttavan asumisen saamiin merkityksiin. (Clapham 2005.) Asumispolun viitekehystä soveltavassa tutkimuksessa suunnataan huomiota polun siirtymävaiheisiin. Asumispolun siirtymällä tarkoitetaan jonkinlaista muutosta ihmisen asumistilanteesta tai -paikasta. (Clapham 2005, 32, 243, 245; Juhila ym. 2016, 13, 19.) Asunnottomien ihmisten kohdalla ajan kuluessa tapahtuvat muutokset eri asumispaikkojen välillä voivat olla nopeita ja ennakoimattomia (Clapham 2005, 204–205, 250; Clapham 2003, 121, 126). Asumistilanteen muutoksilla on yhteys myös muihin ihmisen elämän polkuihin (Clapham 2003, 123; Clapham 2005, 30). Asunnottomuustilanteen taustalla voi olla perhesuhteiden muutosten lisäksi esimerkiksi päihde- ja mielenterveyden ongelmia, taloudellisia vaikeuksia tai lapsuuden kodista aikuisuuteen siirtymisen haasteita (Chamberlain & Johnson 2013).

Ihmisen omat valinnan mahdollisuudet ja toimijuus vaikuttavat asumispolun siirtymien saamiin merkityksiin (Juhila ym. 2016, 19; Clapham 2005, 2). Asunnottomien kohdalla esimerkiksi terveydentilan rajoitteet tai alentunut toimintakyky vaikuttavat ihmisen mahdollisuuksiin tehdä itse valintoja asumispaikan suhteen (esim. Juhila ym. 2016, 21). Asumispolun aikaisemmissa vaiheissa kohdatut asumisen haasteet ja riskit vaikuttavat asumispaikan siirtymistä neuvottelemiseen. Esimerkiksi aikaisemmat asunnon menetykset tai asumisyriytykset eri asumispalveluissa rajoittavat tulevaisuuden asumispolun asumisvaihtoehtoja. (Raitakari 2019.) Tällöin asumispaikkojen muutokset näyttäytyvät omien valintojen sijaan paikasta toiseen ajautumisena ja joutumisena (Nousiainen 2016, 164–166, 189–190).

Yksilöllisten tekijöiden lisäksi myös rakenteelliset reunaehdot vaikuttavat asumispaikan muutosvaiheisiin (Clapham 2003; Clapham 2005, 239, 210, 252). Aikaisemmissa tutkimuksissa on tuotu esille palvelujärjestelmän toimintaan liitty-

vien tekijöiden vaikutus asunnottomien asumispolun siirtymissä. Esimerkiksi tarpeenmukaisten asumispalvelupaikkojen puuttumisen on todettu heikentävän asunnottomien valinnan mahdollisuuksia asumipaikan muutostilanteissa (Ranta ym. 2017; Raitakari 2016). Tällöin asumipaikan suunnitelmallisten muutosten sijaan palvelusiirtymät näyttäytyvät muun muassa palveluissa edestakaisin sahaavana liikkumisena ja toisinaan palvelujärjestelmästä pois putoamisena (Günther & Ranta 2019).

Tässä tutkimuksessa tarkastelen asunnottomuuden kohdanneiden ihmisten asumispolun siirtymiin kytkeytyviä rakenteellisia tekijöitä ja rajoitteita ajallisen ristiriidan käsitteen avulla. Ajallista ristiriidalla tai jännitteellä tarkoitetaan omassa tutkimuksessani tilannetta, jossa asunnottoman kuvaama kokemuksellinen aika ja palvelujärjestelmän ajallisuus ovat keskenään ristiriidassa (kts. Juhila 2018, 94–104; auttamistyön törmäykset). Tällöin asunnottoman omat toiveet ja tarpeet yhteenlöymävat palvelujärjestelmän rakenteiden luomien reunaehtojen kanssa. Amy Cooper (2015) on kuvannut omassa tutkimuksessaan auttamisjärjestelmän ajallisuuden paradoksaalisuutta asunnottoman näkökulmasta tyhjän ajan (*empty time*) ja yliaikatalutetun ajan (*overscheduled time*) käsitteillä. Palvelujärjestelmän aiheuttamat ajalliset ristiriidat vaikuttavat kielteisesti asunnottomien käsityksiin omasta arvokkuudestaan ja vaikeuttavat asunnottomuustilanteen ratkaisemista. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan näiden ristiriitojen ilmenemistä haavoittuvaisessa asemassa elävien ihmisten kertomuksissa tulevaisuuden asumisestaan.

Tutkimuksen konteksti, aineisto ja analyysi

Tutkimuksen aineistona on 19 tilapäisessä asumispalvelussa majoittuvan asunnottoman kanssa tekemääni haastattelua. Olen tehnyt haastattelut kahdessa pääkaupunkiseudun asumispalveluyksikössä. Haastateltavista 16 oli miehiä ja kolme naisia. Haastateltavien ikä vaihteli 31 vuodesta 71 vuoteen. Haastattelujen kesto vaihteli 11 minuutista 40 minuuttiin (litteroitua aineistoa yhteensä 231 sivua, Times New Roman fontilla 12, riviväli 1,5). Tutkimushaastatteluiden teemat liittyivät narratiivisen tutkimuksen idean mukaisesti asumispolun aikaisempiin vaiheisiin, nykyisen tilapäisen asumispalvelun saamiin merkityksiin se-

kä tulevaisuuden asumistilanteeseen. Lisäksi kysyttiin asiakkuudesta muissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa ja kokemuksista eri asumispaalveluissa elämisestä.

Tutkimuseettiset kysymykset on huomioitu aineiston keruussa. Tutkimuskaupungilta on haettu kirjallinen lupa aineiston keruuseen. Kaikkien tutkimukseen osallistuvien kanssa on laadittu kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Haastateltaville on annettu suullisesti ja kirjallisesti tietoa tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteista sekä kerrottu oikeudesta peruuttaa annettu suostumus missä tahansa tutkimuksen tekemisen vaiheessa. Lisäksi on painotettu, että haastatteluun osallistuminen tai osallistumattomuus ei vaikuta palvelussa saatavaan kohteluun. Kohtamistilanteessa on pyritty sensitiivisyyteen ja kunnioitettu haastateltavien itsemääräämisoikeutta muun muassa kertomalla, että kaikkiin tutkijan esittämiin kysymyksiin ei ole pakko vastata. (Kallinen ym. 2015.) Litterointivaiheessa aineistosta on poistettu tunnistetiedot (esim. paikkojen ja palveluiden nimet) haastateltavien anonymiteetin turvaamiseksi.

Haastatteluaineistoa kerätessä tulee pohtia myös tutkijan ja tutkittavan väliseen vuorovaikutukseen ja kohtaamisen kontekstiin liittyviä tekijöitä (Nousiainen 2015). Haastattelut toteutettiin pääsääntöisesti asumisyksikön työntekijöiden huoneessa tai keskustelutilassa kahden kesken tutkijan ja tutkimukseen osallistuneen asukkaan kanssa. Koen että oma usean vuoden sosiaalityöntekijän työkokemukseni asunnottomien parissa auttoi kohtaamistilanteissa luottamuksen rakentumisessa. Tutkimukseen osallistuneet vaikuttivat kokevan tutkimukseen osallistumisen tärkeänä ja haastattelun jälkeen useat kiittivät mahdollisuudesta kertoa omista kokemuksistaan. Myös asumisyksikön työntekijät suhtautuivat myönteisesti aineiston keruuseen asumisyksikössä ja auttoivat löytämään haastateltavia tutkimukseeni.

Asunnottomille suunnattujen asumispalvelujen järjestämisessä on kaupunkikohtaisia eroja (esim. Fredriksson & Kaakinen 2018, 129). Tutkimuskaupungissa asunnottomat ohjautuvat tilapäiseen asumispalveluun kaupungin asumispäivystyksen yhteismajoituksesta. Asumispäivystys on tarkoitettu hätämajoitukseen ja asunnoton jonottaa asumispäivystyksestä makuupaikan yhdeksi yöksi kerrallaan. Tilapäisestä asumispalvelusta tarjotaan paikkaa pääsääntöisesti pisimpään asumispäivystyksen yhteismajoituksessa majoittuneelle asun-

nottomalle. Tilapäisessä asumispalvelussa ei asuta vuokrasuhteesta ja asumisajat palvelussa vaihtelevat muutamasta viikosta useaan vuoteen. Tilapäisessä asumispalvelussa asunnottomalla on oma peruskalustettu huone. Kunkin kerroksen soluissa majoittuvilla asunnottomilla on käytössä yhteinen keittiö sekä suihku, vessa ja oleskeluhuone. Tutkimuspaikoissa on paikalla henkilökunta vuorokauden ympäri. Asumisyksikön työntekijät ovat pääsääntöisesti koulutukseltaan lähihoitajia. Molemmilla palveluilla on arkisin paikalla sosiaaliohjaaja. Toisessa paikassa on lisäksi arkisin virka-aikaan mahdollisuus hyödyntää sairaanhoitajan, lääkärin ja sosiaalityöntekijän palveluita.

Haastattelujen ajankohtana tutkimukseen osallistuneet asunnottomat olivat majoittuneet tilapäisen asumisen palvelussa muutamasta päivästä useaan vuoteen. Haastatteluun osallistuneilla asunnottomilla oli taustallaan pitkään jatkunutta asunnottomuutta ja asumishistoriassa useita asunnon menetyksiä. Tilapäisessä asumispalvelussa majoituttuessa asunnottomalle tulisi olla mietitty jatkoasumisen suunnitelma. Asunnoton ei voi jäädä asumaan tilapäiseen asumispalveluun, kun hänelle on tarjottu pysyvämpää vuokrasopimusperusteista asumisratkaisua. Haastattelemistani asunnottomista suurin osa (14) kertoi odottavansa asumispaikan vapautumista asunto ensin -mallisesta tukiasumisyksiköstä. Asunto ensin -periaatteen mukaan toimivia asumisyksiköitä on kehitetty vastaamaan erityisesti pitkään asunnottomana eläneiden ihmisten tuen tarpeisiin. Asunnon saamiseksi asunnotonta ei veloiteta esimerkiksi sitoutumaan päihteettömyyteen. (Esim. Kettunen 2013; Raitakari & Juhila 2014; Fredriksson & Kaakinen 2018.) Tukiasumisen tarve on arvioitu yhteistyössä kaupungin sosiaalitoimen kanssa, jossa sosiaalityöntekijä tekee arviot ja päätökset asumispalvelupaikkojen jonottamisesta. Osa haastateltavista ei osannut kertoa konkreettista jatkoasumisen suunnitelmaa ja osalle ei ole mahdollisesti vielä ehditty suunnitelmaa laatia.

Aineiston analyysi

Tulevaisuuden asumiseen liittyvien merkitysten tavoittamiseksi olen yhdistänyt analyysissa asumispolun viitekehukseen pienten tarinoiden (*small stories*) lähestymistavan. Pienten tarinoiden analysoiminen voidaan ymmärtää narratiivisen tutkimuksen ”uutena käänteenä”. Perinteisessä elämäkerrallisessa narratiivisessa tutkimuksessa analyysi keskittyy menneisyyden tapahtumiin ja kokonais-

ten suurten tarinoiden tutkimukseen. Pienten tarinoiden lähestymistapa soveltuu puolestaan tutkimukseen, jossa keskitytään menneiden tapahtumien sijaan esimerkiksi ihmisten nykyhetkeen, tulevaisuuteen tai kuviteltuihin tapahtumiin. Pienten tarinoiden analyysissa suunnataan lisäksi huomiota kerronnan pieniin osiin tai tapahtumiin, jotka jäävät huomaamatta täysimittaisten ajassa etenevien kertomusten paikantamiseen keskittyvässä narratiivisessa tutkimuksessa. (Bamberg & Georgakopoulou 2008; Georgakopoulou 2006.)

Tutkimuskysymysteni ohjaamana aloitin aineiston analysoimisen tutustumalla huolellisesti sanatarkkaan litteroimaani haastatteluaineistoon. Luokittelin aineistosta ensin kaikki kohdat (episodit), joissa asunnottomat puhuvat tulevasta asumisestaan. Osa asunnottomien tulevaisuuden asumiseen suuntaavasta puheesta syntyi haastattelukysymysten johdattamana (kysymys asumiseen liittyvistä toiveista sekä ajatuksista omasta tulevaisuuden asumisesta esimerkiksi vuoden tai kuukauden kuluttua). Osa tulevaisuuteen suuntaavasta kerronnasta ilmeni puolestaan muun keskustelun ohessa esimerkiksi kysyttäessä asunnottoman näkemyksiä asumispalveluiden kehittämistarpeista.

Tulevaisuuden asumista kuvaavien aineisto-otteiden (episodien) luokittelun jälkeen muodostin tulevaisuuden asumispolun siirtymistä yhtenäisiä tyyppipolkuja (Raitakari & Günther 2015, 72–73). Ryhmittelin tulevaisuuden asumisen siirtymää kuvaavat aineisto-otteet temaattisiin kokonaisuuksiin. Eri tyyppipoluissa asunnottomien suhtautuminen tulevaisuuden asumispolun siirtymään ja asumisen suunnitelmaan vaihtelee. Eri tyyppipoluissa myös nykyisessä asumispaikassa asuminen koetaan eri tavoin. Lopputuloksena muodostui neljä erilaista tulevaisuuden asumisen siirtymää kuvaavaa polkua. Kerronnan pienuus näkyy tutkimuksessa niin, että tutkimukseen osallistuneet saattoivat tukeutua haastattelun eri vaiheissa erilaisiin tulevaisuuden asumista kuvaaviin pieniin tarinoihin. Tällöin kerronnan sävy saattoi vaihdella esimerkiksi tulevaisuuden asumispolun muutosta toivovasta siirtymän epävarmuuteen.

Neljän aineistosta muodostamani tyyppipolun sisältö on tiivistetysti seuraava: *Selkiintynyt siirtymä* -tarinassa suhtaudutaan myönteisesti yhdessä laadittuun jatkoasumisen suunnitelmaan. Nykyisessä asumispaikassa asumisen koetaan tuoneen positiivisia muutoksia omaan elämäntilanteeseen. Samalla odotetaan tulevan (tuki)asumispaikan mahdollistavan itselle tärkeiden tavoitteiden to-

teuttamisen. *Toive siirtymästä* -tarinassa nykyisen asumispaikan ei koeta vastaavaan omia asumis-toiveita ja tuen tarpeita. Omaan asumistilanteeseen toivotaan muutosta. Tulevaisuuden asumispolun siirtymä ei ole täysin varmistunut. Kerronnan sävy on varovaisen toiveikas. *Epävarma siirtymä* -tarinassa erityisesti pitkät jonotusajat tukiasumiseen ja tiedon puute jatkoasumisen suunnitelmasta aiheuttavat epävarmuutta ja toivottomuutta tulevaisuuden asumispolun siirtymiin suhtautumisessa. Nykyisessä asumispaikassa asumiseen suhtaudutaan välinpitämättömästi. *Samantekevä siirtymä* -tarinassa asunnoton kokee nykyisessä asumispaikassa asumisen vastaavan omia tuen tarpeita ja toiveita. Tilapäisestä asumispalvelusta on ajan kuluessa rakentunut kotipaikka. Omaan asumistilanteeseen ei toivota muutosta. Tulevaisuuden asumispolun siirtymää ei koeta tarpeelliseksi miettiä.

Tyypipolkujen muodostamisen jälkeen jatkoin analyysia paikantamalla eri tyyppipoluista ajallisia jännitteitä tai ristiriitoja asunnottoman näkökulmasta. Tällöin tarkastelin tarinoissa ilmeneviä asumispalvelujärjestelmän toimintaan kytkeytyviä rakenteellisia tekijöitä. Tutkimukseni tavoitteiden mukaisesti paikansin asunnottomien tarinoista palvelujärjestelmän rakenteellisten reunaehtojen aiheuttamia rajoitteita suhteessa asunnottomien omiin tarpeisiin ja toiveisiin tulevaisuuden asumisesta. Kuvaan seuraavaksi asunnottomien kerrosta paikantamani neljä erilaista pientä tarinaa tulevaisuuden asumispolun siirtymistä ja tarinoiden ajalliset ristiriidat ja jännitteet asunnottoman näkökulmasta. Analyysissa käytetyt haastateltavien nimet ovat keksittyjä.

Neljä pientä tarinaa tulevaisuuden asumispolun siirtymistä ja siirtymiin kietoutuvat ajalliset ristiriidat

Tulosten mukaan tilapäisessä asumispalvelussa majoittuvat asunnottomat kuvaavat tulevaisuuden asumispolun siirtymien saamia merkityksiä neljän erilaisen pienen tarinan kautta: 1) selkiintynyt siirtymä, 2) toive siirtymästä, 3) epävarma siirtymä ja 4) samantekevä siirtymä. Eri tarinoissa tulevaisuuden asumispolun siirtymiin kietoutuu erilaisia ajallisia ristiriitoja ja jännitteitä.

Selkiintynyt siirtymä

Selkiintynyt siirtymä -tarinassa haastatteluun osallistuneet asunnottomat suhtautuvat positiivisesti heille laadittuun jatkoasumisen suunnitelmaan. Tulevaisuuden suunnitellun asumispolun siirtymän nähdään mahdollistavan myönteisiä muutoksia omaan elämäntilanteeseen. Tarinassa asumispolun siirtymän selkiintymistä tukee asunnotoman saama tieto ja varmuus siitä, mistä asumisyksiköstä jonottaa tukiasuntoa. Lisäksi myönteistä suhtautumista tulevaisuuden asumisen siirtymään vahvistaa suunnitelman aikajänteen selkiintyminen:

Tutkija: Mitä jos miettii sun jatkoasumista, niin mitä sä ajattelet sun tulevaisuuden asumisesta vaikka kuukauden tai vuoden päästä

Sami: Kuukauden päästä nyt oon täällä samassa tilanteessa. Mutta vuoden päästä pitäis olla se oma asunto. Ainakin mitä tossa sosiaaliohjaajan kanssa juttelin, et jonossa sen verran pitkällä

Tutkija: Niin sulle on tehty joku jatkoasumisen suunnitelma

Sami: Joo

Tutkija: Oks se joku tietty paikka mihin sä jonotat

Sami: Joo se on mulla [yhdistyksen] asuntoja. Tommosia omii yksioita

Tutkija: Niin semmonen tukiasunto

Sami: Joo

Tutkija: Oks sulla mitä ajatuksia siitä

Sami: Se vähän ois suunnitteilla sitten siitä, et jos aloittaisin kuntouttavan työtoiminnan. Et mun pitä alottaa se sillon, mut ei sieltä [asumispäivystyksestä] käsin oikeen onnistunu.

Tulevaisuuden asumispolulla Sami kertoo kuukauden päästä vielä odottavansa tukiasuntoa nykyisessä asumispaikassa. Vuoden päästä omassa tukiasunnossa asuminen näyttytyy realistisena. Positiivista suhtautumista tulevaisuuden asumispolun siirtymään vahvistaa itselle merkityksellisten tavoitteiden toteutuminen asumispaikan muutoksen myötä. Omaan tukiasuntoon muuttamisen jälkeen Sami suunnittelee aloittavansa uudelleen kuntouttavan työtoiminnan. Pitkäaikainen majoittuminen tilapäisen asumisen palvelussa näyttää estävän haastateltavaa toteuttamasta itselle tärkeitä tavoitteita ja omaa kuntoutumisen pyrkimystä.

Tarinassa tulevaisuuden asumispolun siirtymään sitoutumista helpottaa tulevassa asumispaikassa kuvatut itselle merkitykselliset sosiaaliset suhteet ja paikan tietäminen etukäteen. Tärkeänä näyttytyy asumispaikan muutoksen myötä asunnottoman omien valinnan mahdollisuuksien ja toimijuuden vahvistuminen. Esimerkiksi tavaroiden saaminen asuntoon ja oman asunnon

sisustaminen vahvistaa positiivista suhtautumista tulevaisuuden asumispolun siirtymään:

Tutkija: Mimmonen paikka se [asunto ensin -mallinen tukiasumispaikka] on

Toni: Siellä on ehkä selkeemmin oma asunto käytössä. Ainakin jossain vaiheessa. Siellä saa stereot ja kaikki toimii

Tutkija: Oks se semmosta tukiasumista tavallaan sitten

Toni: Niin et siellä henkilökunta kuitenkin periaatteessa

Tutkija: Ooks sä käyny siellä paikassa ikinä

Toni: Olen ja paljonkin tulee oikeestaan käytyä kahvila kaverilla siellä

Tutkija: Okei sulla asuu joku tuttu siellä

Toni: Juu

Tutkija: Oliko sä ite siinä palaverissa mukana, kun se laitettiin sun suunnitelmaks se [tukiasumispaikka]

Toni: Joo. Että se oli tossa sosiaalityössä vieressä käytiin siellä juttelemassa. Niin löyty tämmönen

Tutkija: Oks sulla itellä mitä toiveita sun asumiseen liittyen

Toni: Noh on. Eträ jotenkin näillä linjoilla näyttää ihan hyvin menevän. Tää tilanne on kuitenkin aika mukavasti nyt vakiintunu tässä. Ei oo enää hankala tilanne.

Tulevaisuuden suunniteltuun asumispaikkaan sitoutumista helpottaa Tonin tunne mukana olemisesta ja osallisuudesta jatkoasumisen suunnitelmaa laadittaessa. Sosiaalityömuistossa pidetyn palaverin myötä tukiasumispaikan jonottamisen kuvaaminen ”löytymisenä” luo mielikuvan positiivisesta suhtautumisesta tukiasumispaikkaan. Tulevan asumispolun siirtymien selkiintyminen vaikuttaa myös nykytilanteen kokemiseen vakiintuneena. Nykyiseen asumispaikkaan siirtyminen on mahdollistanut myönteisiä muutoksia Tonin elämäntilanteeseen suhteessa menneisyydessä kohdattuihin haasteisiin. (Meanwell 2013.)

Sami ja Toni voisivat olla valmiita siirtymään omaan tukiasuntoon jo nopeammalla aikataululla. Palvelujärjestelmän reunaehdot ja yli vuoden kestävä jonotusaika itsenäisempään asumiseen pitkittävät majoittumista tilapäiseksi tarkoitettussa asumispalvelussa. Useita vuosia kestävä asumisen suunnitelman toteutumisen odottaminen merkityksellistyy Cooperin (2015) kuvaamana tyhjänä aikana (*empty time*). Asunnottoman arki ja elämä rytmittyvät palvelun saamisen odotteluna. Tällöin palvelujärjestelmän reunaehdot paradoksaalisesti edellyttävät tilapäisessä asumispalvelussa majoittuvalta asunnottomalta suunnitelmiin sitoutumista jatkoasumisen suhteen estäen samalla käytännössä suunnitelmien toteuttamisen kohtuullisessa aikataulussa.

Toive siirtymästä

Toive siirtymästä -tarinassa asunnottoman käsitys tulevaisuuden asumispolun siirtymästä ei kuvaudu yhtä selkeänä kuin ensimmäisessä tarinassa. Tarinassa asunnottomat tuovat esille toiveen muutoksesta nykyiseen asumistilanteeseen ja nykyinen asumispaikka koetaan omaan tilanteeseen soveltumattomana. Erilainen suhtautuminen tulevaisuuden suunniteltuun asumiseen voi johtua esimerkiksi siitä, että tulevasta tukiasumispaikasta ei ole vielä varmuutta. Erkki on kertonut haastattelun aikaisemmassa vaiheessa tutkijalle käyneessä edellisellä viikolla tapaamassa sosiaalityöntekijää soveltuvan tukiasumispaikan tarpeen arvioimiseksi. Haastattelun lopussa Erkki kertoo tulevaisuuden asumiseen suhtautumisestaan sosiaalityöntekijän tapaamisen jälkeen:

Tutkija: Oks sulla lopuks vielä jotain mitä sä haluaisit kertoa tai kysyä

Erkki: No ei. Mä vaan odotan kun tulis myönteinen vastaus sieltä [sosiaalityöntekijältä], ettei tarvii kovin pitkään olla. Koska jos mä täällä vuodenkin oon, niin enhän mä jaksaa olla. Mä palaan sitten [asumispäivystykseen] takasin

Tutkija: Niin sanoiks sä et sulle tulee kahden viikon päästä se puhelu sieltä

Erkki: Niin niin, jos nyt natsaa. Katotaan nyt, et miten tää homma luistaa täs meneen

Tutkija: Niin oliko sä jossain [sosiaaliviraston] palaverissa ite paikalla

Erkki: Mä kävin haastattelussa ja sit ne soitti mulle muutama päivä sitten, että ne käsittelee sen parin viikon sisällä sen mun jutun

Tutkija: Toivotaan parasta sen suhteen, pääsis sinne sitten

Erkki: Niin mä saisin asunnon. On mulla tuttuja työntekijöitä siellä sosiaalivirastossa. Mutta ku ei liikaa kato sählää sielläkään. Yrittää päästä vaan omiin nimiin. Elämässä eteenpäin, niin ei tarvis jatkuvasti olla apua.

Erkki kertoo tavoitteenaan olevan oman tukiasunnon saamisen myötä itsenäisemmän elämän mahdollistuminen. Tällöin Erkin ei tarvitsisi esimerkiksi turvautua työntekijöiden apuun omassa arjessaan. Erkin tavoite elämässä eteenpäin pääsemisestä ja asunnon saamisesta ei kuvaudu haastattelun jälkeenkään vielä täysin varmana. Kerronnassa on kuitenkin positiivinen ja varovaisen toiveikas sävy. Erkki kuvaa sosiaaliviraston työntekijöitä ”tuttuina”, joka viittaa haastateltavan aikaisemmin kertomiin useisiin asumisyrittäksiin eri tukiasumis- ja hätämajoituspaikoissa. Aikaisemmat asumispolun epäonnistuneet asumisyrittäykset ja mahdolliset pettymykset työntekijöiden toimintaan aiheuttavat tulevaisuuden asumiseen liittyviin suunnitelmiin epävarman sävyn (Raitakari 2019, 32–33). Erkki vaikuttaa olevan tietoinen

pitkistä jonotusajoista tukiasumisyksiköihin. Turhautumista pitkiin odotusaikoihin vahvistaa haastateltavan esille tuoma mahdollisuus paluusta asumispäivystyksen yhteismajoitukseen, jos tukiasumispaikka ei löydy kohtuullisessa ajassa.

Erkin haastatteluote havainnollistaa palveluiden ja työntekijöiden keskeistä merkitystä asunnottomien tulevaisuuden asumispolun siirtymissä (Juhila ym. 2016, 23–24). Tulevaan tukiasumispaikkaan jonottaminen on riippuvainen sosiaalityöntekijän tekemästä päätöksestä. Päätös perustuu sosiaalityöntekijän arvioon Erkin omia toiveita vastaavan asumispalvelupaikan soveltuvuudesta Erkin arvioituihin tuen tarpeisiin. Tarinassa esimerkiksi katkaisuhoidon toivotaan tuovan tulevaisuuden asumisvaihtoehtoihin uusia mahdollisuuksia:

Tutkija: Ooks sä kuinka kauan nyt asunut tässä paikassa
Kimmo: No elokuussa tulis vuosi täyteen. Mutta mä toivon et toi katko tuo uusia mahdollisuuksia. Et mä oon ilmassu sen tännekin, että jos mä pääsisin sitten johkiin päihdeettömään asumispaikkaan. Mä otan sen mieluummin vastaan ku tuun takas tänne. Täällä on aika vaikee olla selvinpäin. Täällä on aineita ja alkoli saa tosta kaupasta. Täällä on aika vaikee olla, ku koko ajan joku on työntämässä jotain. Mitä nyt ikinä ihmiset käyttäkään. Mulla on aika vaikee päihdeongelma. Että kaikki jutut maistuu, tai on maistunu. Mut mulla on nyt niin hyvä motivaatio. Ja tää ikäkin tekee sen, että ei oikeen enää jaksa sitä.

Päihdehoidon myötä Kimmo toivoo, että saisi tulevaisuuden asumispaikan suhteen enemmän valinnan mahdollisuuksia tukien pyrkimystä päihdeettömään elämään. Katkaisuhoidon myötä Kimmon toive päihdeettömästä asumispaikasta arvottuu myönteisenä muutoksena suhteessa nykyiseen asumispaikkaan. Nykyisessä asumisyksikössä oma päihdeettömyyden pyrkimys näyttäytyy vaikeana asumisyksikössä tarjolla olevien päihdeiden vuoksi. Omasta hyvästä motivaatiostaan huolimatta Kimmo vaikuttaa tiedostavan, kuinka jatkoasumispaikan etsiminen ei ole täysin asunnottoman omasta valinnasta ja toiminnasta riippuvainen. Tulevaisuuden asumisen toiveiden toteuttamisessa ja päihdeettömään asumispaikkaan siirtymisessä asumisyksikön työntekijöillä on tärkeä rooli. Asumisyksikön työntekijät voivat edesauttaa asumistoiveiden toteutumista esimerkiksi puhumalla Kimmon puolesta asumispaikan muutoksesta päättävälle työntekijälle.

Ammattilaisten ja palveluiden keskeinen rooli tulevan asumispaikan siirtymissä havainnollistaa tilapäisessä asumispalvelussa majoittuvien asunnottomien tulevaisuuden asumispolkujen institutionaalisuutta (Raitakari 2016; Juhila ym. 2016).

Esimerkiksi päihdeettömään asumispaikkaan siirtyminen edellyttää sosiaalitoimen myönteistä päätöstä asumispaikan muutoksesta. Asiakkaan toiveita ja tarpeita vastaavien asumispalvelupaikkojen puuttuminen (Ranta ym. 2017; Raitakari 2016) rajoittaa asunnottoman valinnan mahdollisuuksia asumispaikan muutostilanteessa. Asunnottoman ja palvelujärjestelmän aikataulujen yhtenöitymät ja esimerkiksi tunne omien asumistoiveiden huomiotta jättämisestä voivat johtaa asunnottoman palaamaan asumispolun aikaisempaan vaiheeseen. Tällöin palaaminen asumispäivystyksen yhteismajoitukseen voi olla asunnottoman ainoa mahdollisuus oman toimijuuden ja asumispaikan valinnan mahdollisuuden toteuttamiseen.

Epävarma siirtymä

Epävarma siirtymä -tarinassa epävarmuutta oman jatkoasumispaikan suhteen aiheuttaa erityisesti pääkaupunkiseudulla pitkät jonotusajat asunto ensin -mallisiin tukiasumisyksiköihin. Jonotusajan venyminen jopa usean vuoden mittaiseksi vaikeuttaa oman tulevaisuuden asumispolun hahmottamista. Lisäksi epävarmuutta tulevaisuuden asumispolun siirtymän suhteen aiheuttaa kokemus siitä, että tulevaisuuden suunniteltu asumispaikka ei vastaa omia toiveita:

Tutkija: Sanoiks sä aikasemmin että sä oot jonossa sinne [asunto ensin -malliseen tukiasumispaikkaan]
Tuomas: Niin ne on sanonu, en mä oikein. Niin sinne mä oon kai jonossa
Tutkija: Joo. Mitä sä siitä sitten ajattelet
Tuomas: En minä tiedä edes koko paikkaa. Mä oon kuullu vaan, et ei se mikään ihan maailman paras paikka oo [naurahdus]
Tutkija: Miten sut sitten on laitettu sinne jonoon. Tiedäks sä ite
Tuomas: En mä tiedä. Se on toi [sosiaalityöntekijä] joka on kai sen tehny. Joka mut heitti pois sieltä [edellisestä tukiasumisesta]
Tutkija: Oliko sä ite paikalla silloin ku sulle tehtiin se suunnitelma siitä [asunto ensin -mallisesta tukiasumispaikasta]
Tuomas: En. En mä ainakaan muista. Tuskin oon ollu. Et kahen vuoden jono. Ja en mä tiedä mistä se kaks vuotta alkaa. Et alkaaks se sieltä [asumispäivystyksestä]. Ei oo mitään haju.

Tunne oman osallisuuden puutteesta asumisen suunnitelmaa laadittaessa vaikeuttaa tulevaisuuden asumisen siirtymiin sitoutumista. Tuomakselle laadittu jatkoasumisen suunnitelma näyttäytyi ulkoapäin saneltuna, ei yhdessä laadittuna. Tällöin asumispolun siirtymät merkityksellistyvät enemmän ajautumisena ja joutumisena kuin asunnottoman omia valintoja kunnioittavina (vrt. Nou-

siainen 2016). Tuomas ei kuvaa otteessa tukiasumispaikan jonottamista itselleen täysin selkiintyneenä asiana. Sitoutumista tulevaisuuden suunniteltuun asumispaikkaan vaikeuttaa se, että haastateltava ei tiedä mitään tulevasta tukiasumispaikasta. Tulevaisuuden suunniteltu asumispaikka ei näytä kuitenkaan kuulopuheiden perusteella vastaavan asunnottoman omia toiveita. Tuomas ei vaikuta myöskään tietävän, milloin hänelle kerrottu kahden vuoden jonotusaika tukiasumispaikkaan on alkanut. Tiedon puuttumisen vuoksi oman tulevaisuuden asumispolun suunnittelemisen näyttäytyy haasteellisena:

Tutkija: No mitä ku sulla on itellä nyt kokemusta, niin miten sä haluaisit kehittää näitä nykyisiä asunnottomille suunnattuja asumispalveluja. Tuleeks mieleen joku asia

Jouni: Se että tulis selväks, et on jonossa niin kun [säätiölle] ja [sosiaalivirastoon]. Että mulla olis selvää. Ja niistä vois tulla välillä aina joku pieni, vaikka niin kun kauan menee. Niin kun yhteydenotto tai jonkun näkönen info. Että olenko minä vielä saamassa sitä kämppää ja onko suurin piirtein aikaa. Miten se aika on menny siinä ja millain jono on menny. Kuin paljon on mua ennen edellä. Niin semmoset kaikki tiedot mä haluaisin tai olis hyvä tietää ne. Osais vähän niin ku. Ettei nyt tuu tänään soitto ja ”huomenna pääset muuttamaan”.

Tarinassa tiedon puute asumispaikkojen jonotilanteesta aiheuttaa epävarmuutta tulevaisuuden asumispolun siirtymien suhteen. Pitkään jatkuneen tukiasumispaikan jonottamisen jälkeen Jouni on epäuskoinen sen suhteen, onko tosiasiallisesti edes jonottamassa asumispaikkaa mistään. Jounilla ei vaikuta olevan mitään tietoa esimerkiksi siitä, kuinka monta ihmistä on tukiasumispaikan jonossa hänen edellään. Väliaikatieiden saamisen kautta Jouni toivoisi voivansa varautua tulevaisuuden asumispaikan muutokseen. Tulevaisuuden epävarmuus (*uncertain futures*) aiheuttaa ahdistuneisuutta omasta elämäntilanteesta (Alto-monte 2016).

Usean vuoden mittaiset jonotusajat asunto ensin -mallisiin tukiasumisyksiköihin aiheuttavat loukkuja ja toivottomuutta oman tulevaisuuden asumispolun suhteen. Tarpeenmukaisten asumispalvelupaikkojen puuttumisen vuoksi tuen tarpeessa olevan asunnottoman asunnottomuustilanne pitkittyy kohtuuttomasti ja estää suunnitelman mukaisen liikkumisen tilapäisestä asumispalvelusta tarkoituksenmukaisempaan asumismuotoon. Jounin haastatteluotteen viimeinen lausahdus, ”ettei nyt tuu tänään soitto ja huomenna pääset muuttamaan”, havainnollistaa asumispalvelujär-

jestelmän ajallisuuden paradoksaalisuutta asunnottoman näkökulmasta. Useita vuosia jatkuneen tukiasumispaikan odottamisen jälkeen asunnoton kokee asumispaikan vapautuvan lyhyellä varoitusaajalla. (vrt. Cooper 2015.) Tiedon puute vaikeuttaa tulevaisuuden asumispolun muutoksiin valmistautumista ja uuteen asumispaikkaan sopeutumista.

Samantekevä siirtymä

Samantekevä siirtymä -tarinassa asunnoton ei koe tarpeelliseksi pohtia tulevaisuuden asumispolkua. Myöskään nykyiseen asumistilanteeseen ei toivota muutosta. Tarinassa nykyisessä tilapäisessä asumispalvelussa asuminen näyttäytyy asunnottoman omana toiveena ja valintana:

Tutkija: No mitä jos miettii tätä sun jatkoasumista, niin mitä sä ajattelet sun tulevaisuuden asumisesta vaikka vuoden päästä

Jari: Minulle se on samantekevää. Mulle piisaa tämäkin. Kaupungin ei tartte antaa mulle asuntoa. Mä oon ihan tyytyväinen tähän tilaan, et mitä mul on. Mä en tartte viedä ihmisiltä asuntoa. Mä en sillä asunnolla tee yhtään mitään. Mä haluan olla tässä yksinäni

Tutkija: Oks sulle tehty täällä sosiaalityöntekijän kanssa jotain asumisen suunnitelmaa. Ootteeks te miettiny

Jari: No kato ei mul mitään kannata miettiä ees

Tutkija: Niin sä koet että tää on sulle nyt ihan hyvä paikka

Jari: Eikä kukaan pysty parantamaan minua enää. Et mä oon kolme kertaa ollu tossa [sairaalan nimi].

Jari ei koe nykyisessä asumis- ja elämispolun vaiheessaan tarpeellisena suunnitella jatkoasumistaan. Haastateltava ei koe myöskään kaupungin antaman oman asunnon tuovan mitään positiivisia muutoksia omaan tilanteeseen. Pitkään jatkuneen asumisen myötä tilapäisestä asumispalvelusta on rakentunut asunnottomalle kotipaikka (Juhila ym. 2016, 39), jolloin paikasta ei haluta siirtymä pois. Jari on ylittänyt itse jo eläkeiän ja kertoo haastatteluotteen lopussa aikaisemmista sairaalahoidoistaan. Lausahdus ”eikä kukaan pysty minua enää parantamaan” osoittaa, kuinka haastateltavan kokemuksen mukaan terveydentila ei tule jatkossakaan kohentumaan. Heikkenevä terveydentila voi aiheuttaa epävarmuutta suhteessa oman tulevaisuuden suunnittelemiseen (Moola & Norman 2011, 845). Tällöin myöskään tulevaisuuden asumisvaihtoehtojen miettimistä ei koe tarpeellisena.

Samantekevä siirtymä -tarinassa asunnoton ei koe tarpeelliseksi pohtia elämäänsä eteenpäin. Ar-

kea eletään päivä kerrallaan, kuten Kaarlen toteamus havainnollistaa: ”se on vaan päivä kerrallaan, et sinänsä niin ku miettii sen enempää.” Asiakkaan elässä omaa elämänsä päivä kerrallaan arjen pienen ajan mukaisesti (Juhila 2018, 97–98) eivät tulevaisuuden asumisen suunnitelmat tai toiveetkaan ole selkeästi jäsentyneitä:

Tutkija: Niin mitä sä ajattelet siitä, toivoisit sen jatkoasumisen suhteen

Kaarle: Ee-en. Kyähän toi asunto pitää. Pikkuhiljaa alkaa taskurahat omaan kämppään olla. Mut eiköhän se siitä, pikkuhiljaa. Ku pidän vaan parhaani tosta huoneesta. Ku on just hyvä, ku on terveydenhuolto ja kaikkee. Et ei oo viel kiire mihkään.

Kaarle ei kerro konkreettista suunnitelmaa tai toivetta tulevan asumispaikan suhteen. Asunnottoman pienen arjen merkitystä havainnollistaa useampaan kertaan haastateltavan toteama ”pikkuhiljaa”. Nykyisestä asumispaikasta Kaarle ei halua vielä lähteä eteenpäin. Nykyiseen asumispaikkaan kiinnittymistä vahvistaa haastateltavan kokemus paikassa saamastansa hyvästä terveydenhuollosta ja muista palveluista. Myönteistä suhtautumista nykyiseen asumispaikkaan vahvistaa myös Kaarlen pyrkimys huolehtia oman huoneen siivoamisesta. Huolen pitäminen tilapäisen asumispalvelun huoneesta kuvastaa haastateltavan pyrkimystä elää nykyisessä asumispaikassa asumisääntöjen mukaisesti.

Pitkäaikainen majoittuminen tilapäisen asumisen palvelussa aiheuttaa tilanteita, jolloin palvelusta ei haluta muuttaa pois ja tulevaisuuden asumista ei koeta tarpeelliseksi suunnitella. Tällöin asunnottoman henkilön kokemuksellinen aika on ristiriidassa tilapäiseen asumispalveluun sisäänrakennetun poluttamisen (Juhila ym. 2016, 31–35) ja asumispalvelusta pysyvämpään asumismuotoon siirtymisen tavoitteen kanssa. Palvelujärjestelmän reunaehtojen aiheuttaman suunnitelman mukaisen liikkeen estämisen lisäksi tilapäisessä asumispalvelussa majoittuvalla asunnottomalla ei ole myöskään oikeutta valita paikoilleen pysähtymistä. Myös Jari ja Kaarle ovat pakotettuja siirtymään eteenpäin omalla asumispolullaan pysyvää asumispaikkaa tarjottaessa.

Johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella, millaisina tulevaisuuden asumispolun siirtymät jäsentyvät asunnottomien kerronnassa. Lisäksi tavoitteena oli tarkastella, miten ajalliset ristiriidat tai jännitteet ilmenevät tulevaisuuden asumispolun siirtymiä kuvaavissa tarinoissa. Tutkimuksen tulosten mukaan asunnottomien kerronnassa on paikannettavissa neljä erilaista tulevaisuuden asumisen siirtymään suuntautuvaa tarinaa: Selkiintynyt siirtymä, Toive siirtymästä, Epävarma siirtymä ja Samantekevä siirtymä. Eri tarinoissa asunnottoman suhtautuminen tulevaisuuden asumispaikkaan sekä kokemus nykyisessä tilapäisen asumisen palvelussa majoittumisesta merkityksellistyvät eri tavoin. Tulevaisuuden asumispolkujen siirtymiä kuvaavissa tarinoissa ilmeni erilaisia ajallisia ristiriitoja ja jännitteitä. Ajallisten ristiriitojen paikantaminen toi esille asumispolun siirtymiin kytkeytyviä palvelujärjestelmän rakenteellisia tekijöitä ja rajoitteita asunnottoman näkökulmasta.

Asunnottoman oman kokemuksellisen ajan ja instituution ajallisuuden yhteenörmäykset ja ristiriidat (Juhila 2018, 94–104; Cooper 2015) suhteessa tulevaisuuden asumispolkujen siirtymiin näkyvät haastattelemini ihmisten kerronnassa monin eri tavoin. Tutkimukseni tulokset vahvistavat Cooperin (2015) omassa tutkimuksessaan esille tuomaa palvelujärjestelmän ajallisuuden ja aikataulujen paradoksaalisuutta asunnottomuuden kohdanneiden ihmisten elämässä. Haastateltavat eivät koe tulevaisuuden asumispolun ajallisuuden (pysähtyminen tai liike) ja asumispaikan siirtymien olevan asunnottoman itsensä hallittavissa olevia.

Tutkimuksen tulosten mukaan asumispaikan muutokset näyttäytyvät ulkopuolelta määriteltyinä ja kontrolloituina palvelujärjestelmän rakenteellisten reunaehtojen ja instituution aikataulujen mukaisesti. Aikaisemmissa tutkimuksissa on kuvattu asunnottomien asumisvaihtoehtojen rajallisuutta asumispolun siirtymissä (Juhila ym. 2016, 21; Nousiainen 2016). Myös tässä tutkimuksessa asunnottoman omat valinnan mahdollisuudet asumispaikan muutostilanteissa näyttäytyvät rajallisina (vrt. Ranta ym. 2017; Raitakari 2016). Palvelujärjestelmän kehittämiseksi asumispalveluja järjestettäessä tulisi huomioida nykyistä paremmin asunnottomien omat toiveet ja valinnan mahdollisuudet tulevaisuuden asumispolun siirtymissä. Asunnottoman osallisuuden kokemusta ja tun-

netta mukana olemisesta asumisen suunnitelmaa laadittaessa tulisi vahvistaa.

Asunnottomien kertomissa tarinoissa tulevaisuuden asumispolun siirtymät merkityksellistyvät enemmän paikasta toiseen ajautumisena ja odotteluna kuin asunnottomien toiveiden mukaisena liikkumisena (Nousiainen 2016). Useita vuosia kestävä asumisen suunnitelman toteutumisen odottaminen merkityksellistyy asunnottoman näkökulmasta tyhjänä aikana (*empty time*) (vrt. Cooper 2015). Usean vuoden mittaiset jonotusajat asunto ensin -mallisiin tukiasumisyksiköihin aiheuttavat loukkua ja toivottomuutta oman tulevaisuuden asumispolun suhteen. Palvelujärjestelmän kehittämiseksi erityisesti pääkaupunkiseudulla tulisi purkaa asunto ensin -mallisten asumisyksiköiden kohtuuttoman pitkiä jonoja. Asunnottoman oikeutta tiedon saamiseen jatkoasumisen suunnitelmien etenemisestä ja muun muassa arvioidusta jonotusajasta tulisi vahvistaa. Tällöin oman tulevaisuuden suunnitteleminen ja sopeutuminen asumispaikan muutoksiin helpottuisi.

Tutkimukseni tulosten sovellettavuutta pohdittaessa tulee tiedostaa haastateltavien pitkään jat-

kuneen asunnottomuuden ja asumispolun aikaisempien vaiheiden vaikutus tulevaisuuden asumispolkujen muotoutumiseen. Jatkossa olisi tärkeää tuoda esille myös muunlaisessa tilanteessa, esimerkiksi tuttavien luona majoittuvien ja lyhyemmän aikaa asunnottomana eläneiden ihmisten kokemuksia tulevaisuuden asumiseen suhtautumisesta.

Asunnottomien omien kokemusten kuunteleminen asumispalvelujärjestelmän toimivuudesta on tärkeää muun muassa asunnottomuuden poistamisen tavoitteen saavuttamiseksi (Valtioneuvosto 2019) ja tarkoituksenmukaisten asumisratkaisujen tarjoamiseksi tuen tarpeessa oleville asunnottomille. Tutkimuksen avulla saatiin tuotua esille tilapäisessä asumispalvelussa majoittuvien asunnottomien tulevaisuuden asumiselle antamia moninaisia merkityksiä. Ajallisten ristiriitojen paikantaminen auttoi tuomaan esille palvelujärjestelmän aukkokohtia tilapäisessä asumispalvelussa majoittuvien asunnottomien näkökulmasta. Asunnottomien kokemusten perusteella palvelujärjestelmä ja siinä toimivat ammatillaiset voivat omaan asuntoon siirtymisen tukemisen lisäksi luoda esteitä ja rajoitteita tulevaisuuden asumispolun siirtymien toteutumiselle.

Saapunut 13.5.2021
Hyväksytty 18.11.2021

KIRJALLISUUS

- Atomonte, Guillermina (2016) Beyond Being on Call: Time, Contingency, and Unpredictability Among Family Caregivers for the Elderly. *Sociological Forum* 31 (3), 642–662.
- ARA (2021) Asunnottomat 2020. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen selvitys 2/2021, [https://www.ara.fi/fi/FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2020\(59753\)](https://www.ara.fi/fi/FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2020(59753)) (luettu 23.2.2021)
- Bamberg, Michael & Georgakopoulou, Alexandra (2008) Small stories as a new perspective in narrative and identity analysis. *Text & Talk* 28 (3), 377–396.
- Chamberlain, Chris & Johnson, Guy (2013) Pathways into adult homelessness. *Journal of Sociology* 49 (1), 60–77.
- Clapham, David (2005) *The Meaning of Housing. A Pathways approach*. Bristol: Policy Press.
- Clapham, David (2003) Pathways Approaches to Homelessness Research. *Journal of Community & Applied Social Psychology* 13 (2), 119–127.
- Cooper, Amy (2015) Time Seizures and the Self: Institutional Temporalities and Self-preservation Among Homeless Women. *Culture, Medicine and Psychiatry* 39 (1), 162–185.
- Fredriksson, Peter & Kaakinen, Juha (2018) Asunto ensin -politiikan läpimurto. Teoksessa Peter Fredriksson (toim.) *Yömajasta omaan asuntoon*. Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros. Helsinki: Into Kustannus Oy, 112–136.
- Georgakopoulou, Alexandra (2006) Thinking big with small stories in narrative and identity analysis. *Narrative Inquiry* 16 (1), 122–130.
- Günther, Kirsi & Ranta, Johanna (2019) Mielenterveys- ja päihdekuntoutujan palvelusiirtymät: asumisyksikön työntekijöiden neuvottelut asiakkaiden muuttuvista palvelutarpeista. Teoksessa Aini Pehkonen, Taru Kekoni & Katja Kuusisto (toim.) *Oikeus päihdehuoltoon*. Tampere: Vastapaino, 219–252.
- Juhila, Kirsi (2018) Aika, paikka & sosiaalisuus. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi & Jolanki, Outi & Vilkkonen, Anni (2016) Siirtymät ja valinnat vanhojen ihmisten ja asunnottomien asumispoluilla. Teoksessa Kirsi Juhila & Teppo Kröger (toim.) *Siirtymät ja valinnat asumispoluilla*. Jyväskylä: SoPhi, 11–39.
- Kallinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna (2015) Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haastatukset ja mahdollisuudet. Tallinna: United Press Global.

- Kettunen, Marko (2013) Asunto ensin -malli Yhdysvalloista ja soveltaminen Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (5), 562–570.
- Kostiainen, Eeva (2015) Pathways through Homelessness in Helsinki. *European Journal of Homelessness* 9 (2), 63–86.
- Meanwell, Emily (2013) Profaning the Past to Salvage the Present: The Symbolically Reconstructed Pasts of Homeless Shelter Residents. *Symbolic Interaction* 36 (4), 439–456.
- Moola, F. J & Norman, M. E (2011) 'Down the rabbit hole': enhancing the transition process for youth with cystic fibrosis and congenital heart disease by re-imagining the future and time. *Child: care, health & development* 37 (6), 841–851.
- Nousiainen, Kirsi (2016) Oma ovi yhteisössä: pitkäaikaisasunnottomien asumispolut ja asumiseen liittyvät valinnat. Teoksessa Kirsi Juhila & Teppo Kröger (toim.) Siirtymät ja valinnat asumispoluilla. Jyväskylä: SoPhi, 163–191.
- Nousiainen, Kirsi (2015) Narratiivinen haastattelu performanssina tuetun asumisen yksikössä. Kun päihdeongelma ja mielen sairaus ovat osallisina näytännöllä. Teoksessa Sanna Aaltonen & Riitta Högbäck (toim.) Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 164. Tampere: Tampere University Press, 61–88.
- Raitakari, Suvi (2019) Using Expressions of Past, Present and Future Homelessness Pathways as a Linguistic Resource in Meeting Interaction in a Low-Threshold Outpatient Clinic. *Housing, Theory and Society* 36 (1), 25–43.
- Raitakari, Suvi (2016) Neuvottelut mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumisen siirtymistä: toiveita, haasteita ja toimijuutta. Teoksessa Kirsi Juhila & Teppo Kröger (toim.) Siirtymät ja valinnat asumispoluilla. Jyväskylä: SoPhi, 108–133.
- Raitakari, Suvi & Günther, Kirsi (2015) Mielenterveysasiakkaan asema portaakkomallin ja Asunto ensin -mallin asumispoluilla. *Janus* 23 (1), 66–82.
- Raitakari, Suvi & Juhila, Kirsi (2014) Asunto ensin -julkaisujen suuntaukset, pääargumentit ja käytännöllis-poliittiset tavoitteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (2), 185–196.
- Ranta, Johanna & Raitakari, Suvi & Juhila, Kirsi (2017) Vastuuneuvottelut huumeidenkäyttäjien asunnottomuuden toiminnallisissa loukuissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (2), 165–175.
- Saari, Juho (2015) Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki: Gaudeamus.
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>, Luettu 22.10.2020.
- Stenius-Ayoade, Agnes (2019) Housing, Health and Service-Use of The Homeless in Helsinki, Finland. Academic Dissertation. University of Helsinki. Department of General Practice and Primary Health Care, Faculty of Medicine 29/2019.
- Valtioneuvosto (2019) Osallistava ja osaava Suomi - sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Valtioneuvoston julkaisuja 2019: 31. <http://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-287-808-3>, Luettu 14.12.2020.

ENGLISH SUMMARY

Jenna Syrjälä: Future housing pathways in the narration of homeless persons living in temporary accommodation (Tulevaisuuden asumispolun siirtymät tilapäisessä asumispalvelussa majoittuvien asunnottomien kerromassa)

This study discusses the experiences of future housing among homeless individuals. The dataset consists of 19 interviews with homeless persons living in two temporary accommodation centres in the Helsinki metropolitan area. The data were analysed using a housing pathway and a small story approach. The primary aim is to find out what kinds of small stories emerge from the experiences of homeless persons when following their housing pathways, and what kinds of temporal conflicts can be identified in these stories.

The results show four distinct types of stories. In each type, the homeless person's stance concerning the planned future housing varies. The way in which the homeless person's experiential time conflicts with institutional time when it comes to the homeless person's

future housing pathway is reflected in the narration of the homeless individuals interviewed. Long waiting times for a supported housing opportunity give rise to a sense of hopelessness regarding the future housing pathway. Homelessness can continue for unacceptably long periods, and service system requirements prevent the planned transition to adequate accommodation within a reasonable period of time. Homeless persons in temporary accommodation do not have the right to choose to stay where they are. When permanent accommodation becomes available, they are required to move along the housing pathway. This study suggests that the temporal aspects (when to stay and when to move) of the housing pathway are beyond the homeless person's control. The transitions in a homeless person's housing pathway are determined from the outside in and are controlled by the service system and its institutional time.

Keywords: temporal conflict, homelessness, housing pathway, small story, temporary accommodation.

KIRJOITTAJA

Syrjälä, Jenna, YTM, sosiaalityöntekijä, Helsingin kaupunki / jatko-opiskelija, Tampereen yliopisto (jenna.syrjala[at]tuni.fi)